

Tillagingar til veðurlagsbroytingar í Føroyum - at tryggja fjarstødd samfeløg móti framtíðar illveðri

Høvuðsviðmæli

Hesi viðmæli eru grundaði á drúgva verkætlan, har sambandið millum fólk, støð og illveður í Føroyum er kannað seinastu trý árin. Úrslitið sýnist sera viðkomandi, bæði tá ávís øki og landið sum heild skulu leggja ætlan fyri, hvussu farast skal fram í samband við framtíðar veðurlagsbroytingar í fjarløgðum økjum í Føroyum.

Viðmælini eru hesi:

- Økt samarbeiði millum fyrisetingarliga partin og ymsu økini er týðandi fortreyt fyri at tryggja hjálp til smærri fjarstøddu samfeløgini, nú ógvusligt veður gerst alsamt meira vanligt
- Størri heildarfyrirbyrgjandi og burðardygg tiltøk mugu setast í verk, soleiðis at staðbundnu royndirnar at laga seg til megna at fylgja við alsamt vaksandi vandanum av veðurlagsbroytingum
- Staðbundnu tilbúgvngarnar mugu stykjast, soleiðis at ávirkanin av veðurlagsbroytingum á títtleikan og styrkina av framtíðar illveðri er við í metingini.

Meira kunning:

Rico Kongsager
Lektari (PhD)

Katastrofe & Risiko Management
Københavns Professionshøjskole
Danmark

Tel: +45 51 63 28 78
T-post: rico@kp.dk

Fyri íbúgvar í Føroyum er illveður ikki óvanligt fyribrigdi. Her finnast aldargamlar frásagnir um ódnir og ógvusligt veður. Tó mugu vit ásanna, at nú framtíðarútlit eru fyri bæði ógvusligari og títtari ódnum í okkara øki vegna veðurlagsbroytingar, er eitt illveður ikki longur bara eitt illveður.

Seinastu seks áratíggjuni er týðilig broyting farin fram viðvíkjandi meldurhvirlum í landnyðingspartinum av Atlantshavinum. Fyri Føroyar merkir tað, at serliga vetraródnir væntandi koma títtari og við størri styrki enn nakrantíð áður. Longu nú síggja vit, at tilbúgvingin sigur seg fáa alsamt fleiri fráboðanir vegna stormskaðar.

Í fjarstøddu økjunum í Føroyum, har knortlut og ilt kann vera at sleppa framat, er ofta neyðugt við egnum mannagongdum og snarræði, tá illveður ger um seg. Hóast tað á meginøkinum verður lagdur stórir dentur á, hvussu vit best fyrireika okkum til eina framtíð við veðurlagsbroytingum, verða hesi fjarløgdu samfeløgini ofta gloymd í arbeiðinum at tryggja fólk og støð móti hóttanini frá veðurlagsbroytingum.

Orsaka av tí yvirhøvur væntandi tilfeinginum, hava hesi øki nógv størri avbjóðingar, tá haldgóðar mannagongdir skulu setast í verk, og verða tí heldur egnar, tillagaðar mannagongdir brúktar. Við øktum vandum vegna veðurlagsbroytingar, er dygdin á tillagaðu tiltøkunum ikki nóg munagóð at standa ímóti alsamt ógvusligari framtíðar ódnunum.

Hetta vísir á týðningin fyri miðvísari hjálp og snikkaðum loysnum, sum tryggja mótstøðuføri í smærru, fjarstøddu samfeløgnum, nú Føroyar eisini fær alt fleiri avbjóðingar vegna veðurlagsbroytingar. Fyri at røkka hesum, er neyðugt at mynduleikar og kommunalir áhugapartar samarbeiða, tá farast skal undir fjølbroyttu avbjóðingarnar, sum standast av vaksandi títtleikanum av skaðaveðri.

Høvuðsniðurstøður

- Íbúgvar á útoyggj og illa atkomuligum økjum í Føroyum eru sjálvbjargin og duga at fáast við avleiðingar av illveðri
- Forsagnir, sum boða frá vaksandi títtleika og styrki av illveðri, benda á at verandi mannagongdir á smáplássum í samband við ódnir, helst ikki longur røkka til
- Vegna sterkt tilknýti til sín bústað, er væntandi at fólk í fjarstøddum støðum ikki flyta burtur, hóast vaksandi vandan av ógvusligum veðri
- Smærri samfeløgnum mangla ofta tilfeingi at seta í verk størri og haldgóð tiltøk at tryggja seg móti illveðri
- Samarbeiði ímillum staðbundnar og landsvirkispartar kunnu virka til meira algongdar mannagongdir at tryggja móti illveðri

Framtíðin

Tað er avgerandi at taka stuðulin til fjarstøddu økini við í eina breiðari tillagingarætlan í samband við veðurlagsbroytingar, fyri at tryggja eina rímiliga og burðardyggja framtíð, sum verður merkt av veðurlagsbroytingum. Við truplu atkomuni til hesi støð í neyðstøðum í illveðri, eru fleiri tiltøk sum eiga at setast í verk, soleiðis at hesi betri kunnu tryggjast og standa í móti tí vaksandi trústinum, sum standast av veðurlagsbroytingum.

Økt samarbeiði millum tað staðbundna og aðrar sektorar

Fyri at integrera fjarstøddu økini til fulnar við staðbundnar og landsumfevandi tillagingarmannagongdir, er neyðugt við sterkari netverki og samskiftisrásum millum ymsu áhugapartarnar, so sum nærsamfelag, myndugleikar og aðrar áhugabólkar

Vegna stóru sosialu sávingarmegina, er samstarvið ímillum fólk í fjarstøddum samfeløgum størsta orsökkin til at tað gongur so væl, sum tað ger, tá serligar og truðlar støður stinga seg upp. Tó kunnu lokalu fyrsitingarnar ikki longur einsamallar standa ímóti vaksandi trupulleikunum, sum standast av veðurlagsbroytingum.

Samstarv tvørtur um ymskar sektorar er ein fyritreyt, herímillum uppitøka av lokalum- og landsmyndugleikum umframt onnur servitanuttanífrá.

Fyri at tryggja eitt rætt og burðardygt skifti móti eini framtíð, sum er merkt av veðurlagsbroytingum, er alneyðugt at stuðla fjarstøddu økjunum, tá ein breiðari og tillagað strategi skal leggjast.

© J.Helgi

Fyribyrgjandi tiltøk

So hvørt, sum ódnir gerast títtari og ógvusligari vegna veðurlagsbroytingar, mugu fyribyrgjandi tiltøk dagførast og uppstigast, soleiðis at standast kann ímóti trýstinum, sum stendst av hesum. Um gjørligt skal vera at seta hesi í verk, er neyðugt hava í huga teir samfelagsligu og fíggarligu móguleikarnar, sum eru galdandi.

Ráðleggjandi hættir, so sum íbúgvarafundir, kunnu skunda undir áhugan fyri tillagingum hesum viðvíkjandi úti á ymsku plássunum. Tó er neyðugt við meira víðfevandi sáving av orku og tilfeingi, so fáast kann ein tilbúgving, sum er varandi, munagóð og burðardygg.

CliCNord hevur skeið í kreppustýring fyri íbúgvum og neyðtænastu í Klaksvík í mars 2022

Ein styrkt tilbúgvingarætlan

Tað er týðningarmikið at hava vælvirkandi tilbúgvingarætlanir, soleiðis at tær avbjóðingar, sum kunnu standast av veðurlagsbroytingum, verða væl loystar. Tí má tilfeingi, ætlanir og skipanir í samband við ódnarveður vera dagført, so vit eru ment at standa ímóti økta títtleikanum og stykini av ógvusligum veðri.

Hetta kann gerast við at útbúgva og venja starvsfólk, útvega eyka útgerð og tilfeingi, seta í verk staðbundnar samskiftisrásir, og stíla fyri venjingum, sum tryggja at tilbúgvingin virkar til fulnar í neyðstøðu.

CliCNord kanningarverkætlanin

Kanningin, sum liggur aftanfyrri hesa kunningina, er partur av verkætlanini “Climate Change Resilience in Small Communities in the Nordic Countries” (CliCNord) (*Mótstøðuføri móti veðurlagsbroytingum í smærri samfeløgum í Norðurlondum*). Í hesi verkætlanini er kannað, hvussu samfeløg langt burturi frá størru býunum klára at tillaga seg og standa ímóti framtíðar avbjóðingum viðvíkjandi veðurlagsbroytingum. Í verkætlanini er fylgjandi kannað:

- Hvussu væl skilja smærri samfeløgini í Norðurlondum sína stöðu í samband við veðurlagsbroytingar?
- Hvat og hvussu verður í løtuni gjørt hesum viðvíkjandi?
- Hvussu kunnu vit brynja okkum móti teimum vandum, sum standast av veðurlagsbroytingum?

Les meira her: <https://www.clicnord.org>

Niðurstøða

Samanumtikið er neyðugt at samskipa átakið at stykja stöðuna hjá fjarstøddu økjunum í samband við ávirkanina av veðurlagsbroytingum. Hetta krevur betri samarbeiði millum fjarstøddu økini og samfelagsskipanir sum heild, bæði staðbundnar og landsumfevandi.

Tilvísingar:

- Kongsager, R. and Baron, N. (2023) Dealing with a climate-related hazard: Place attachment, storms, and climate change in the Faroe Islands. *Regional Environmental Change*.
- Kongsager, R. (forthcoming) The tunnels are a prerequisite for living here: lessons from the Faroe Islands on how push-pull factors affect populations in small remote communities.
- Kongsager, R. and Feser, F. (in progress) Storm frequency and intensity in the Faroe Islands: establishing a storm record based on weather records.

Rithøvundar: Amanda Bæksted Vestergaard og Rico Kongsager

Tøkk: Vit vilja takka øllum, sum vóru við í verkætlanini

Myndir: Jógvan Helgi Hansen (#1 og #3), Rico Kongsager (#2 og #4) og Nina Baron (#5)